Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος γεννήσεως του Ιωάννου Κωττουνίου

Γιώργος Χ. Χιονίδης

doi: [10.12681/makedonika.537](https://doi.org/10.12681/makedonika.537)

Copyright © 2015, Γιώργος Χ. Χιονίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιονίδης Γ. Χ. (1982). Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος γεννήσεως του Ιωάννου Κωττουνίου. *Μακεδονικά*, 22(1), 498–505. <https://doi.org/10.12681/makedonika.537>

*Αχρίδος μέχρι της καταργήσεως της τελευταίας τὸ ἔτος 1765¹, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὑπῆχθη, ὁμοῦ μὲ τὰς ἄλλας μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως².

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΣΩΤΗΡΙΟΣ Α. ΒΑΡΝΑΛΙΔΗΣ

Η ΒΕΡΟΙΑ (ΚΑΙ ΟΧΙ ΤΑ ΚΥΘΗΡΑ) ΕΙΝΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΥ

1. Δὲν συμφωνῶ μὲ τὸν ἄκρατο τοπικισμό μερικῶν, ποὺ νομίζουν ὅτι ἡ γενέτειρά τους εἶναι... ὁ ὄμφαλὸς τῆς γῆς καὶ τὸ μοναδικὸ φυτώριο μεγάλων ἀνδρῶν. Ἀλλωστε, πολλὰς φορὲς ὁ τόπος γεννήσεως ἑνὸς σπουδαίου ἀνθρώπου εἶναι συνέπεια ὀρισμένων, τυχαίων συγκυρίων, ὅπως συνέβηκε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου³.

1. Ἐγγραφα περὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. μεταξὺ ἄλλων ἐν Ἀ ν θ. Ἀ λ ε ξ ο ὗ δ η, Μητροπ. Βελεγράδων, Σύντομος ἱστορικὴ περιγραφή τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελεγράδων, Κέρκυρα 1868, σ. 97 κ.ἑ. Κ α λ λ ι ν ῖ κ ο υ Δ ε λ ι κ ἄ ν η, ἀρχιμ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμ. 3, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1905, σ. 893 κ.ἑ. I v. S n e g a ρ ο υ, Unišćenieto na Ohridskata arhiepiskopija, «Godišnik na Sofijskija Universitet», τ. 3 (Bogoslovski Fakultet 1926) 113-138. Ἀ ν τ ω ν ῖ ο υ - Α ἰ μ ῖ λ ι ο υ Τ α χ ι ἰ ὄ ο υ, Ὁ τελευταῖος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδων, «Μακεδονικά» 12(1972) 19-32.

2. Εἰς τὸ «Συνταγμάτιον περὶ τῆς τάξεως τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων καὶ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν...», Ἀθήναι 1855, σ. 10, ἡ μητρόπολις Καστορίας κατεῖχε τὴν Οἶ' θέσιν μεταξὺ τῶν μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐνθ' εἰς τὸ Συνταγμάτιον τοῦ 1892 αὕτη κατεῖχε τὴν Ν' θέσιν.

3. Ξερόμε ἀπὸ χρόνια ὅτι ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου καταγόταν ἀπὸ τὰ Κύθηρα καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴ Βέροια ὡς ἔμπορος. Βλ. Ἀ ρ ι σ τ ε ῖ δ η Σ τ ε ρ γ ἑ λ λ η, Νέα βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572-1657), «Θησαυρίσματα» 5 (1968) 249-254 καὶ κυρίως τῇ σ. 252, ὅπου γράφονται καὶ τὰ ἐξῆς (σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση), σὲ ἔγγραφο τοῦ 17ου-18ου αἰ.: «...Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος... καταγόταν ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ἃν καὶ εἶχε γεννηθεῖ στὴ Βέροια, ὅπου ἐμπορευόταν ὁ πατέρας του...». Πρβλ. καὶ τῇ σ. 254, ὅπως καὶ τὸ ἴδιον, Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸ 17ο καὶ 18ο αἰ., Ἀθήνα 1970, σ. 38. Δὲν εἶναι ὁμως σωστὸ ὅτι ἀγνοοῦσαμε (μέχρι τὸ 1968) τὴν καταγωγὴ τοῦ πατέρα του ἀπὸ τὰ Κύθηρα. Βλ. σχετικὰ στοῦ Γ ε ω ρ γ ῖ ο υ Σ ω τ η ρ ῖ ὀ ο υ, Ἑλληνικά κολλέγια ἐν Παταύῳ ἐπὶ Βενετοκρατίας, «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος», 1926, σ. 431-448, καὶ συγκεκριμένα τῇ σ. 445, πρβλ. δὲ καὶ Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Π ε τ ρ ο π ο ὗ λ ο υ, Ἰωάννης Κωττούνιος, ἀπὸ τῆς Βέροια, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Σφενδόνη, 1940, 161-167 (σ. 162). Ἐξάλλου, ὑποστηρίχθηκε καὶ ἡ ἄποψη ὅτι, ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου, μπορεῖ νὰ καταγόταν ἀπὸ τὴν Κρήτη. Βλ. Κ. Θ. Δ η μ α ρ ᾶ, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, 4η ἐκδόση, Ἀθήνα 1968, σ. 92: «Ἄλλος, ἀκόμη, ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, ποὺ εἶχε γεννηθεῖ στὴ Βέροια, ἴσως ἀπὸ πατέρα Κρητικόν...». Ἡ ἄποψη αὕτη δὲν μπορεῖ πιά νὰ θεωρηθεῖ πιθανὴ μετὰ τὸ ἔγγραφο, ποὺ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Στεργέλλη. Πρβλ. καὶ Ζ α χ α ρ ῖ α Τ σ ι ρ - π α ν ῆ, Οἱ Μακεδόνες σπουδαστὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου Ρώμης καὶ ἡ δράσις τους στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἰταλία, Θεσσαλονίκη 1971, σημ. 7 τῆς σ. 81.

Ἀκόμα, ὑπάρχει δικαιολογημένος προβληματισμός γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα, γιὰ τὸ ποῖος χώρος εἶναι πιὸ σημαντικός, δηλαδὴ ἐκεῖνος ὅπου γεννήθηκε ὁ ἴδιος, ἢ ὁ τόπος ἀπὸ ὅπου κατάγονται οἱ γονεῖς του (καὶ ἰδιαίτερα ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα του) καὶ μὲν τὸν ὅποιο ἐτιμᾶ νὰ συνδεθεῖ περισσότερο καὶ ὁ ἴδιος, ὅπως ἐγίνε, π.χ., στὴν περίπτωση τοῦ Δημητρίου Βικέλα, ποὺ γεννήθηκε στὴν Ἑρμούπολη ἀλλὰ αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὸ του Βεροιώτη¹.

2. Ἀφορμὴ γιὰ τὶς σκέψεις αὐτὲς καὶ γιὰ τὸ γράψιμο τῆς μικρῆς τούτης μελέτης ἀπετέλεσε ἡ πρόσφατη δημοσίευση ἐνὸς σημειώματος τοῦ κ. Θεοδοσίου Μαυρομιάτη γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572-1657), τὸν γνωστὸ Βεροιώτη σοφὸ καὶ πανεπιστημακὸ καθηγητὴ-συγγραφέα, ποὺ σπούδασε ὁμως καὶ ἀναδείχθηκε στὴν Ἱταλία, ἀφοῦ φοίτησε στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Ρώμη (στοὺς κλάδους τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας) καὶ οὕτως Παδοῖα, ὅπου σπούδασε τὴν ἱατρικὴ καὶ ἐστὶ ἀνακηρύχθηκε διδάκτορας καὶ τὸν τριῶν σημαντικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης, δίδαξε στὸ ἴδιο Κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ στὰ πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τῆς Πάδοβας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ ἡ δευτέρη πόλη-ἰδιαίτερη πατρίδα του. Ἐκεῖ, τελικὰ, ἱδρύσε τὸ «Κωττούνιον» ἢ «Κωττουνιανόν» Ἑλληνομουσεῖον γιὰ τὰ ἑλληνόπαιδα, ὡς παράρτημα τοῦ πανεπιστημίου τῆς. Τοῦτο λειτουργοῦσε, σχεδόν, καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ 1653 μέχρι τὸ 1918 καὶ τὸ ἀξιοσημείωτο αὐτὸ γεγονός ὀφειλόταν στὸ σημαντικό κληροδότημα ποὺ τοῦ ἄφησε ἀλλὰ καὶ στὴν καλὴ φήμῃ τοῦ ἴδιου, ὡς ἀριστοῦ νεοαριστοτελικοῦ φιλοσόφου καὶ συγγραφέα. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ Ἰω. Κωττούνιος (ἀπὸ τὰ 85 χρόνια τῆς ζωῆς του) ἔζησε περισσότερο ἀπὸ μισὸ αἰῶνα (1605-1657) στὴν Ἱταλία, ὅπου καὶ πέθανε.

Στὸ κείμενο τοῦ κ. Θ. Μαρ. ὑποστηρίζεται ἡ πρωτακουστή ἀποψη ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος γεννήθηκε στὰ Κύθηρα², ἀπ' ὅπου, βέβαια, καταγόταν ὁ πατέρας του Δημή-

1. Βλ. Δ η μ η τ ρ ί ο υ Β ι κ έ λ α, Ἡ Ζωή μου, Ἀθῆναι 1908, σ. 6-7: «...Ἄλλ' αἰσθάνομαι ὅτι, ἐν ἡτὸ δυνατόν καὶ σήμερον ἐτι νὰ στήσω τὴν σκηνὴν μου εἰς Βέροϊαν, ἐκεῖ ἤθελα ἀνεύρει τὴν πατρίδα, καθόσον ἐκεῖ συγκεντροῦνται αἱ οἰκογενεαὶ μου παραδόσεις. Δὲν λησμονοῦμεν ὅτι ἐκεῖθεν καταγόμεθα». Ἀντιθέτως, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του ἀπόλυτα Κρητικὸ, ἂν καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀπώτερη καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας του ἦταν ἀπὸ τὴ Λακωνία. Βλ. Ν ι κ ο λ ᾶ ο υ Β. Τ ω μ ᾶ ὀ κ η, Ὁ Βενιζέλος ἔφηβος, Ἀθῆναι 1964, σ. 11, καὶ πιὸ διεξοδικὰ στοῦ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Δ α φ ν ῆ, Σοφοκλῆς Ἐλευθερίου Βενιζέλος, βιογραφία, Ἀθῆναι 1970, σ. 1-16, ὅπου γράφεται ὅτι ἡ προγονικὴ οἰκογένεια (τοῦ Κρεββατᾶ) συνδέεται καὶ μὲ τὰ Κύθηρα.

2. Κωττούνιος, ὁ Κυθήριος σοφὸς τοῦ 16ου αἰῶνα, περ. «Τὰ πνευματικὰ Κύθηρα», τεῦχος 1 (Δεκεμβρίου 1982), σ. 21-23. Πρβλ. καὶ σχετικὴ εἰδηση, μὲ προαναγγελία τῆς ἀπαντήσεως τούτης, στὴν ἐφημ. «Βέροια», τῆς 11.3.1983. Ὁ ἴδιος εἰχε στείλει ἐπιστολὴ (τοῦ Κυθήριου Μιχ. Πετρόχειλου) γιὰ τὸν Κωττούνιο στὸν τότε διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ «Μακεδονικὴ ζῶη» Κ. Λ. Τ σ ο ὕ ρ κ α, ὁ ὁποῖος δημοσίεωσεν τὸ σημείωμά ποὺ ἀναφέρεται στὸ χωρίο Κατοῦνι, σὲ ἐκλαϊκευμένο ἄρθρο του, μὲ τίτλο: «Ἰωάννης Κωττούνιος (1572-1658), ὁ ἐκ Βεροίας σοφὸς καὶ φιλογερὸς Ἑλλήν. Τὸ ἑλληνικὸν κολλέγιόν του εἰς τὴν Πάδοβαν (1657-1920)», ποὺ καταχωρίσε στὸ περιοδικὸ αὐτὸ (τεῦχος 44, Ἰανουαρίου 1970, σ. 14-20) σὰν «ῥεπερτοριόν» (σ. 20, στήλ. 2η). Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἡ νέα (;) ἐπιστολὴ ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ποὺ ἐπικαλεῖται ὁ κ. Θ. Μαρ., εἶναι τοῦ ἴδιου ἀποστολέα (κ. Μιχ. Κ. Πετρόχειλου), ὁ ὁποῖος ὁμως δὲν ἀναφέρει (1940) τὸν Ἰω. Κωττούνιο ὡς κυθηραϊκῆς καταγωγῆς στὸ βιβλίου του, Ἱστορία τῆς νήσου Κυθήρων, Ἀθῆναι 1940, ὅπως κάμνει γιὰ τοὺς ὑπολοιποὺς λόγιους, ποὺ κατόγονται ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ὅπως σὸς τὰ παρατηρεῖ ὁ Ἀ ρ ι σ τ. Σ τ ε ρ γ ἑ λ λ η ς, ὅ.π., σ. 250, σημ. 6. Μάλιστα καὶ σὲ πρόσφατο σχετικὸ βιβλίο δὲν ἰσχυρίζεται τίποτε γιὰ τὴ —δῆθεν— γέννηση τοῦ Ἰω. Κωττούνιου στὰ Κύθηρα, ἀπλῶς δὲ παρα-

τριος, όπως γνωρίζαμε από αρκετά χρόνια¹, ότι δηλαδή βρέθηκε στη Βέροια για να κάμει έμποριο.

Είναι πολύ πιθανό να παντρεύτηκε έδω, και μάλιστα Βεροιώτισσα, γιατί έτσι εξηγείται καλύτερα ή τόσο μεγάλη αγάπη του Κωττούνιου προς τη γενετείρα του πόλη. Άλλωστε, και οι άλλοι γνωστοί Κωττούνιοι μνημονεύουν πάντοτε τη βεροιώτικη καταγωγή τους, χωρίς να κάμουν οι ίδιοι (ό 'Ιω. Κωττούνιος και οι συγγενείς του) ποτέ, έστω και άπλη, νύξη για την αρχική καταγωγή της οικογένειάς τους (υπό τη μεριά του πατέρα), που ήταν από τα Κύθηρα, όπως σημειώθηκε.

Μιά τέτοια άποψη, σαν του κ. Θ. Μαρ., θα περίμενε κανέναν να στηρίζεται σε κάποιο καινούργιο, αδημοσίευτο έγγραφο, ή, έστω, σε σοβαρά επιχειρήματα. Και όμως δεν προσκομίζεται τίποτε το νέο, άλλ' ούτε καν γίνεται ή επίκληση ενός παλαιού σχετικού στοιχείου, πού, άλλωστε, δεν υπάρχει.

Κίνητρο λοιπόν για το άρθρο-επιστολή ήταν ή υπερβολική και κακώς εννοούμενη αγάπη για τη γενετείρα του συντάκτη του, πού κατέκλυσε την καρδιά του, γεγονός πού εμπόδισε τον κ. Θ. Μαρ., να εξετάσει το σχετικό ζήτημα με την πρέπουσα αντικειμενικότητα και νηφαλιότητα, αφού, μάλιστα, ή άποψη ότι ό 'Ιωάννης Κωττούνιος γεννήθηκε στη Βέροια στηρίζεται σε πλήθος εγγράφων, επιγραφών, εικόνων κ.λ., πού όφείλονται στην πρωτοβουλία και, κυρίως, στη θέληση του ίδιου του 'Ιωάννου Κωττούνιου (όπως θα δοθε πιά κάτω) και ό ίδιος σε καμιά περίπτωση δεν μνημονεύει ούτε την καταγωγή της οικογένειας του πατέρα του από τα Κύθηρα, ενώ παντού υπερηφανεύεται ότι είναι Βεροιώτης, γεγονός πού δέχονται όλοι οι συγγραφείς, χωρίς καμιά εξαίρεση.

Αφορμή για το κείμενο του κ. Θ. Μαρ., ήταν ή δημοσίευση της ειδήσεως ότι, στις 9-4-1982, έγιναν τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Κωττούνιου (στην προέκταση του πάρκου «Ελιά», της Βέροιας), πού κατασκευάστηκε με δαπάνη του Βεροιώτη της Θεσσαλονίκης κ. Δημητρίου Πολυζωΐδη. Η τελετή έγινε με την αϊγίδα του δήμου της πόλεως και μίλησε (συνοπτικά, μά πυκνά και πετυχημένα) ό πρόεδρος της Ε.Μ.Σ. καθηγητής κ. Κ. Βαβούσκας. Ακόμα, κόκκινο πανί ήταν και ή δημοσίευση μις εκλαϊκευμένης αλλά καλογραμμένης διαλέξεως του φιλόλογου καθηγητή κ. 'Ηλία Τριανταφυλλΐδη².

3. Άς δοϋμε όμως ποιές είναι οι «πληροφορίες» και οι σκέψεις του κ. Θ. Μαρ.:

Α'. Δημοσιεύει απόσπασμα...επιστολής (!!) ενός σύγχρονου συμπατριώτη του (από τα Κύθηρα), ό όποιος του γράφει:

«Ο 'Ιωάννης Κατούνιος (έτσι ονομάζει τον Κωττούνιο, θέμα για το όποιο θα άσχολη-όϋμε στο τέλος) γεννήθη εις τα Κύθηρα, από αρχοντική οικογένεια, τό 1572 και πέθανε

πέμπει στη γνωστή μελέτη του 'Αριστ. Στεργέλλη, Νέα βιογραφικά, δ.π. Βλ. Δ. Άνδριτσάκη-Φωτιάδη — Μιχαήλ Κ. Πετροχείλου, Κυθηρικά μελέτηματα, Αθήνα 1982, σ. 188, σημ. 2 (από τη σ. 187), όπου (σ. 145 κ.έ.) εκδίδει με συμπληρώσεις κ.λ. την ιστορία των Κυθήρων, πού έγραψε ό 'Ιωάννης Μικέλης και προσθέτει βιβλιογραφικά στοιχεία για Κυθήριους πνευματικούς μεγάλους άντρες, πού παρέλειψε να αναφέρει ό συγγραφέας αυτός ως τέτοιους.

1. Βλ. τις μελέτες των Γεωργίου Σωτηριάδου, Δημ. Πετροπούλου, 'Αριστ. Στεργέλλη, δ.π.

2. 'Ηλία Τριανταφυλλΐδη, 'Ιωάννης Κωττούνιος, ένας φιλόσοφος από την πόλη μας, έλάχιστα γνωστός, Βέροια (= Αθήνα) 1981. 'Ο κ. Θ. Μαρ. εϋρωνεύεται τούτη την (εκλαϊκευμένη) έκδοση, πού όμως είναι καλογραμμένη όμυλία, ή όποια στηρίζεται σε πλούσια βιβλιογραφία, την όποια αν συμβουλευόταν, ό κ. Θ. Μαρ., δεν θα χρειαζόταν να γράψει όσα έγραψε.

τὸ 1657» καὶ ὅτι ὁ Κωττούνιος ἐνδιαφέρθηκε νὰ ἱδρυθεῖ στὰ Κύθηρα ἓνα παράρτημα τοῦ ἐλληνικοῦ κολλεγίου τῆς Πάδοβας, «...τὸ ὁποῖον εἶχε ἱδρύσει κάποιος Ἑπτανήσιος με-
γαλέμπορος Παλαιοκαπᾶς» (sic) κ.λ.

Ἔτσι, λοιπόν, καταλήγει ὁ κ. Θ. Μαρ.: «Νομίζω ὅτι δὲν χρειάζεται ἄλλη ἀπόδειξη γιὰ τὴν κυθηραϊκὴ καταγωγὴ τοῦ Καττούνιου»! Αὐτὸ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα του καταγόταν, πράγματι, ἀπὸ τὰ Κύθηρα, δὲν ἀρκοῦσε νὰ δικαιολογήσει τὸ ἐν-
διαφέρον τοῦ Βεροιώτη σοφοῦ, καὶ γιὰ τὰ Κύθηρα, ἀφοῦ, μάλιστα, ἐπρόκειτο γιὰ τὴ μόρ-
φωση Ἑλληνοπαίδων σύμφωνα μὲ τὸ καθολικὸ δόγμα, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ γίνεи στὴ γε-
νέτειρά του Βέροια, ποῦ ἀνέκαθεν ἦταν ζωντανὸ κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ 72 ἐκκλησίες,
δηλαδὴ μιὰ «Μικρὰ Ἱερουσαλὴμ», ὅπως ἐπονομαζόταν.

Β'. Οὐδὲν ἕτερον» προσκομίζεται. Παρὰ ταῦτα, ὅμως, τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὸν κ. Θ. Μ. νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ἐρεύνησε χρόνια καὶ συγκέντρωσε στοιχεῖα (ποιά, ἀραγε); Καὶ φέ-
νει, μάλιστα, νὰ εἰρωνεύεται, γράφοντας: «...τὸν Καττούνιο υἱοθέτησαν οἱ Βεροιώτες καὶ ὅτι οἱ θεοὶ γονεῖς του φθάσανε στὸ σημεῖο νὰ τοῦ στήσουν προτομὴ στὸ πλὴ ἐμφανὲς μέρος
τῆς πόλης τους. Τὰ ἐγκαίνια ἔγιναν τὸ 1981 (sic). Δὲν θὰ σχολιάσω τὸ πρᾶγμα. Προσωπικά,
σὰν Κυθῆριος, ἀρκοῦμαι νὰ τοὺς εὐχαριστήσω γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ ποῦ ἔκαμαν σὲ ἓνα συμ-
πολίτη μας».

Γ' Καὶ ὅμως, ὁ ἴδιος κακίζει τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς συμπατριῶτες του, γιατί ἀγνοοῦν
ἀκόμα καὶ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ «Καττούνιου». Δὲν ξέρει, ὅμως, ὅτι οἱ Βεροιώτες, ἐδῶ καὶ πολλὰ
χρόνια, τοῦ ἔχουν ἀφιερῶσει ἓνα δρόμο τῆς πόλεώς τους, ποῦ εἶναι κάθετος στὴν Κεντρι-
κὴ ὁδὸ («ὁδὸς Σοφοῦ») καὶ ὅτι μιὰ ἄλλη, δεύτερη κεντρικὴ ὁδὸς, ποῦ εἶναι κάθετος στὴ
λεωφόρο Ἀνοιξέως καὶ στὴν ὁδὸ Μ. Ἀλεξάνδρου (πρῶην Γ. Κυρίμη ἢ Μούμογλου) ἔχει
(ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια) τὸ ὄνομά του καί, τέλος, ὅτι ἡ «Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν» τοῦ
δήμου τῆς Βέροιας ἔχει σὰν ἐμβλημα τῆς (στὶς ἐκδόσεις, στὴν ἀλληλογραφία, στὰ προ-
γράμματα κ.λ.) τὴν προσωπογραφία τοῦ Ἰω. Κωττούνιου.

Δ'. Τέλος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν τραγικὴ εἰρωνεία στὴν περίπτωσή εἶναι ὅτι
ὁ κ. Θ. Μαρ. ἀναδημοσιεύει (στὴν πρώτη σελίδα τοῦ κειμένου του) προσωπογραφία τοῦ
Κωττούνιου, τῆς ἐποχῆς τοῦ σοφοῦ, ὅπου (κάτω) καταχωρίζεται τὸ γνωστὸ ἀφιερωματικὸ
ἐπίγραμμα τοῦ Fran. Vanninus, ποῦ (σὲ ἐλληνικὴ μετάφραση) λέγει: ' («Ἄν) ἡ Βέροια
(«Veria»), ποῦ σὲ γέννησε, ἀπέχει ἀπὸ τὰ Στάγειρα χιλιάδες (χίλια) βήματα (στάδια), σὺ
δὲν ἀπέχεις οὔτε ἓνα ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη».

4. Καιρὸς ὅμως νὰ δοῦμε ποιὰ ἀκλόνητα στοιχεῖα ὑπάρχουν, ἐδῶ καὶ αἰῶνες, ἀπὸ τὰ
ὁποῖα ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Κωττούνιος γεννήθηκε στὴ Βέροια:

Α'. Ὁ ἴδιος γράφει (1623) γιὰ τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του: «...Veria, mia patria...»²

1 Ἀκολουθῶ τὴ μετάφραση, ὅπως τὴ δημοσίευσε ὁ Ἀ π ὅ σ τ. Μ. Τ ζ α ρ ε ρ ὀ π ο υ-
λ ο ς, Ἡμαθία, τουριστικὸς ὁδηγός, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 69, ἀλλὰ καὶ τὸ χαρταγμένο
κείμενο στὴν προτομὴ τοῦ Ἰω. Κωττούνιου, ποῦ στήθηκε στὴ Βέροια.

2 Βλ. Ἰ ω ἄ ν ν ο υ Ε. Κ α ρ α θ ἡ ἄ σ η, Νεώτερες εἰδήσεις γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττού-
νιο (1572-1657), «Μακεδονικά» 13 (1973) 267-272 καὶ συγκεκριμένα τὶς σ. 270 (στὰ ἰταλικά)
καὶ 272 (στὰ ἐλληνικά), ὅπου ἐπισυνάπτεται ἀντίγραφο τῆς ἀποδείξεως, ποῦ ἔγραψε ὁ ἴδιος,
ὁ Ἰω. Κωττούνιος. Στὸ κύριο ἔγγραφο (Πάδοβα, 21.11.1661) ὁ συντάκτης του γράφει (δ.
π., σ. 270 καὶ 271), ἀναφέροντας τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἰω. Κωττούνιου: «...Veria
sua patria...», δηλαδὴ «...Βέροια, ἡ πατρίδα του...». Βλ. καὶ Ζ α χ α ρ ῖ α Τ σ ῖ ρ π α ν-
λ ῆ, δ.π., σ. 76, ὅπου ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος ἀποκαλεῖται (1605): «Beriotta».

(δηλαδή «Βέροια, ἡ πατρίδα μου»), τὸ ἴδιο δὲ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ συντάκτης σχετικοῦ ἐγγράφου τοῦ 17ου αἰ.¹

Β'. Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος συνηθίζει (ὅπως γινόταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ) νὰ ἀναφέρει τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του καὶ σὲ βιβλία του, στὰ ἑλληνικά («...τοῦ ἐκ Βερροίας»)² ἢ στὰ λατινικά («Veriensis»)³.

Γ'. Στὸ ἐμβλημα-οἰκόσημό του, σὲ ἐπίσημα ἐγγραφα, σὲ ἐπιγραφὲς κτιρίων κ.λ. ρητὰ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξη «Beriensis» ἢ «Veriensis»⁴.

1. Βλ. Ἀριστείδη Στεργέλλη, δ.π., σ. 251 καὶ 252 (στὰ ἑλληνικά).

2. Βλ. É. Legrand, Β. Η., 17ος αἰ., τ. 3ος, Παρίσι 1895, σ. 389-395, 395-402 (ἐπιστολὲς) καὶ 207, 320, 394, 528-529, καὶ τ. 2ος, Παρίσι 1894, σ. 57-70 καὶ 24, 50, 96 καὶ 236, Κωνσταντίνου Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Ἀθῆναι 1868, σ. 302, Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα μακεδονικῆς ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 474, Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἰωάννης Κωττούνιος, ὁ ἐκ Βερροίας σοφός, Θεσσαλονίκη 1943, σ. 31, Δημ. Πετροπούλου, δ.π., σ. 165-166, καὶ Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., π., σ. 14. Φωτογραφία τῆς προμετωπίδας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ βλ. στοῦ Ζαχαρίου Ν. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 139. Πρβλ. καὶ δεκα ἀναλυτικὰ γράφονται στίς σ. 134, 135 καὶ κυρίως στίς σ. 138-145. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ὁ Ἰω. Κωττούνιος ἀφιέρωσε τὸ βιβλίον του αὐτὸ στὸ βασιλεῖα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκο ΙΔ', μὲ σκοπὸ νὰ τὸν ἀθήσει νὰ ἀναλάβει προσπάθεια γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν σκλαβωμένων συμπατριωτῶν του, δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων ραγιαδῶν. Βλ. καὶ Ἡλία Π. Βουτιερίδη, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, τ. 1ος, Ἀθῆναι 1924, σ. 368-369, πρβλ. δὲ καὶ Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 16-17. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι: «Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων βιβλία δύο Ἰωάννου τοῦ Κωττούνιου, τοῦ ἐκ Βερροίας ἱππέως, φιλοσοφίας, ἱατρικῆς καὶ θεολογίας διδασκάλου καὶ ἐν τῇ τοῦ Παταβίου Λυκεῖο πρώτου φιλοσόφου... Πάδοβα 1653». Βλ. καὶ Ἀριστ. Στεργέλλη, Τὰ δημοσεύματα... δ.π., σ. 104, 115 καὶ 122-123.

3. Βλ. ὁλοσέλιδη προσωπογραφία τοῦ Ἰω. Κωττούνιου (τοῦ 1628) ἀπὸ τὸ πρῶτο βιβλίον του, ὅπου ρητὰ ἀναφέρεται κυκλικὰ: «patritius Veriensis Ioannes Kottunius», στοῦ Ζαχα. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 130, καὶ στοῦ Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 481. Κάτω ἀπ' αὐτὴ βρίσκεται τὸ γνωστὸ ἐπίγραμμα τοῦ Fr. Vanninus, τὸ ὁποῖο—ὅπως φαίνεται—ἄρξε πολὺ στὸν Κωττούνιο, γιατί τὸ συμπεριέλαβε καὶ σ' ἄλλη προσωπογραφία του (1650), ποὺ δημοσιεύτηκε σὲ βιβλίον του (βλ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 1, 14 καὶ σημ. 1) ἢ σὲ χαλκογραφία τῆς ἐποχῆς (βλ. Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 15). Ἀλλὰ καὶ στὴν προμετωπίδα τοῦ πρώτου ἐμβλήματος τοῦ Κωττούνιου μνημονεύει τὴν ἰδιαίτην πατρίδα του Βέροια («Veriensis»). Βλ. Ζαχαρ. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 133, καὶ Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 502. Γιὰ τὶς εἰκόνες-προσωπογραφίες τοῦ Ἰω. Κωττούνιου βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 19-20.

4. Βλ. τὸ οἰκόσημο-ἐμβλημα τοῦ Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 14 καὶ 15. Ἐπιγραφές, μὲ ρητὴ μνημόνευση τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του Βέροιας, βλ. (σὲ μετάφραση στὰ ἑλληνικά) στοῦ Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 503, πρβλ. δὲ καὶ É. Legrand, δ.π., τ. 3ος, σ. 393 καὶ 395, Ἰωάννου Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 13, 17 καὶ 18 (ἐπιγραφὴ τοῦ τάφου του), Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 14, 17, 18 καὶ 20 (μετάφραση στὰ ἑλληνικά, ὅπου ὁμως παραλείφθηκε ὁ 5ος στίχος, ὅπου ἀναφέρεται ἡ βερροιώτικη καταγωγὴ του). Βλ. καὶ τοῦ Ἰδίου, Les débuts de l'enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans. La vie et l'œuvre de Théophile Corydalée (1570-1646), Θεσσαλονίκη 1967, σ. 16 καὶ 20. Τὸ γεγονός ὅτι ἀναφέρεται (ἐλάχιστες φορές) ὁ Ἰω. Κωττούνιος ὡς Θεσσαλονικιάτης ὁφείλεται στὴν προσπάθεια νὰ συνδυασθεῖ ἡ καταγωγὴ του μὲ μιὰ πῶς γνωστὴ πόλη (σὲ

Δ'. Στὴ διαθήκη τοῦ μνημονεύει, ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, καὶ τὴ Σεμίραμη, «Βεροιώτισσα», στὴν ὁποία ἀφήνει κληροδότημα¹. Στὸ ἴδιο ἔγγραφο ἀναφέρεται ἀκόμα καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰωάννης, ἀπὸ τῆ Βέροια, ὁ Κουνάλης², τῆς γνωστῆς συγγενικῆς τοῦ οἰκογένειας, ποὺ συνδεόταν συγγενικά καὶ μὲ ἄλλη, περίφημη οἰκογένεια τῆς Βέροιας, τοῦ Κριτοπούλου³.

Ε'. Δὲν εἶναι ἄσχετο, λοιπόν, καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος προσπάθησε νὰ γίνη (χωρὶς νὰ τὸ πετύχει) καὶ μητροπολίτης τῆς γενέτειράς του, τῆς Βέροιας, τῆς «... πατρίδας μου», ὅπως γράφει ὁ ἴδιος⁴.

ΣΤ'. Ἐξάλλου, γνωρίζουμε ὅτι καὶ ἄλλος, μεταγενέστερος Κωττούνιος, ὁ Θεοδόσιος, ποὺ ἦταν γιατρός, θεωροῦσε τιμὴ τοῦ νὰ μνημονεύει (τὸ 18ο αἰ.) ὅτι καταγόταν ἀπὸ τὴ Βέροια. Πραγματικά, ξέρομε ὅτι ὁ τελευταῖος αὐτὸς γνωστὸς Κωττούνιος χρηματοδότησε τὴν ἐκδόση τοῦ βιβλίου τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ (ἀρχιεπίσκοπου τῆς Ἐφέσου) «Κεφάλαια συλλογιστικά...» κ.λ., ποὺ τυπώθηκε στὴ «Βιέννα» ὁτὶ 1784. Στὴν προμετωπίδα αὐτοῦ (τοῦ βιβλίου) γράφονται, λοιπόν, καὶ τὰ ἑξῆς: «...Δαπάνη μὲν τοῦ Ἐξοχ. καὶ Σοφολογ. Ἰατροῦ κυρίου Θεοδοσίου Κουτουνίου τοῦ ἐκ Βερβόιας τῆς Μακεδονίας»⁵.

Ζ'. Τέλος, νὰ εἶναι, ἄραγε, τυχαῖο ὅτι ὁ Κωττούνιος διάλεξε νὰ ἀγοράσει τὸ οἰκημὰ τοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, πολιοῦχου τῆς Πάδοβας, ὅταν εἶναι γνωστὸ ὅτι πολιοῦχος καὶ τῆς πατρίδας τοῦ Βέροιας ἦταν ὁ συνώνυμος ὄσιος Ἀντώνιος, ὁ νέος, ὁ Βεροιώτης καὶ ὅταν, ἀκόμα, γεννήθηκε ὁ Κωττούνιος, ἀφοῦ ὁ ὄσιος αὐτὸς ἦταν τιμημένος ὅγιος τῆς μακεδονικῆς πόλεως τὸ ἀργότερο ἀπὸ τὸν 13ο αἰ., ὅπως βεβαιώθηκαν τελευταῖα⁶:

Νομίζω λοιπόν ὅτι εἶναι πεπιττὸ νὰ ἀναζητήσουμε καὶ ἄλλες ἀποδείξεις, γιατί ἀρκοῦν ὅσες ἀναφέρθηκαν ἤδη γιὰ νὰ κατανοήσῃ καὶ ὁ πῶς δὺςπιστος τοπικιστὴς ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἄλλο ἡ τυφλὴ ἀγάπη στὸν γενέθλιο τόπο...

Η'. Χρειαζεται ὁμως νὰ κάνουμε καὶ λίγες παρατηρήσεις γιὰ τοὺς τύπους, μὲ τοὺς ὁποῖους παρουσιάζεται τὸ ἐπιθετο τοῦ Κωττούνιου:

σύγκριση μὲ τὴ γενέτειρά του πόλη Βέροια), ὅπως εὐστοχα παρατηρήθηκε κιόλας. Ἄλλωστε καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιώνει τὴ μακεδονικὴ καταγωγή του καί, ἀσφαλῶς, δὲν εὐνοεῖ τὴ δῆθεν γέννησή του στὰ Κύθηρα.

1. Βλ. Κωνσταντίνου Μέρτζιου, δ.π., σ. 479, πρβλ. δὲ καὶ Ἀντωνίου Σιγᾶ, Ἐκλαϊκωμένα μελετήματα, τ. 2ος, Ἀθήναι 1971, σ. 100-102.

2. Βλ. Κωνσταντίνου Μέρτζιου, δ.π., σ. 479 καὶ 485, καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Συμπληρωματικά διὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, «Μακεδονικά» 9 (1969) 339-341, πρβλ. καὶ Ἰωάνν. Ε. Καραθανάση, Καὶ πάλι γιὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, «Μακεδονικά» 14 (1974) 402-403, καί, κυρίως, τοῦ Ἰδίου, Νεώτερες εἰδήσεις γιὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, «Μακεδονικά» 13 (1973) 267-272.

3. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τ. 2ος, Βυζαντινοὶ χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 125-126, πρβλ. δὲ καὶ τὶς σ. 84 καὶ 188.

4. Βλ. Ἰωάννου Ε. Καραθανάση, Νεώτερες..., σ. 270 καὶ 271 (μετάφραση στὰ ἑλληνικά).

5. Βλ. πρόχειρα στοὺς Νικολάου Π. Δελιαλῆ, Κατάλογος ἐντύπων δημοτικῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης, μέρος 1ο, Ι (1494-1832), Θεσσαλονίκη 1948, σ. 146, α/α 561. Πρβλ. καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, δ.π., σ. 169 καὶ σημ. 1.

6. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Περίγραμμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Βέροιας, «Γρηγόριος Παλάμας», τεύχος 689-690 (Μαῖου-Αὐγούστου 1982) 159-181 καὶ συγκεκριμένα τὶς σ. 171-174.

α) Είναι πιθανό, πράγματι, ο άρχικός τύπος να ήταν Κατούνιος, σάν ύπενθύμιση του χωριού (Κατούνι Κυθήρων) της προε' ευσέως του¹. Βέβαια, ή έκδοχή αυτή παρουσάζει προβλήματα, γιατί θα πρέπει, τότε, να σημαίνει, ότι το χωριό αποτελούνταν από μία οικογένεια και το Κατούνιος ήταν προσδιοριστικό της καταγωγής της, είτε ότι επικράτησε τουτο ύστερα, όταν οι «Κατούνιοι» έφυγαν από τον μικρό τουτον οικισμό.

Πρέπει, ακόμη, να σημειώσουμε ότι το τοπωνύμιο αυτό (Κατούνι, -α) είναι συνηθισμένο και συναντιέται και σ' άλλα μέρη της χώρας.

β) 'Ο ίδιος, πάντως, έγραφε το επίθετό του, όπως έχει επικρατήσει, δηλαδή Κωττούνιος².

γ) 'Ο τύπος Κωττούνης είναι νεώτερο κατασκεύασμα³.

1. Βλ. Κλ. Τσουρκα, δ.π., σ. 20 (έπιστολή του Μιχ. Πετρόχειλου). Πρβλ. και Ζαχ. Τσιρπανλή, δ.π., σημ. 1 της σ. 82.

2. Βλ. την προμετωπίδα του μοναδικού βιβλίου του, που έγραψε στα ελληνικά, «Ελληνικών επιγραμμάτων...», στη σ. 139 της εργασίας του Ζαχ. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 139 και É. Legrand, δ.π., τ. 2, σ. 57-70, α/α 403. Για τον 'Ιω. Κωττούνιο βλ. και όσα γράφει ο Ζαχαρίας Τσιρπανλής στο βιβλίο του, Το ελληνικό κολλέγιο της Ρώμης και οι μαθητές του (1576-1700), Θεσσαλονίκη 1980, και κυρίως στις σ. 397-399. 'Ο Δ η μ. Πετρόπουλος, δ.π., γράφει Κωτούνιος και σημειώνει (βλ. τη σημ. 1 της σ. 162) ότι το επώνυμο τουτο το βρίσκουμε γραμμένο και με τον τύπο Κουττούνιος. 'Ο 'Η λ ί α ς Π. Βουτιερίδης, δ.π., σ. 366, χρησιμοποιεί τη γραφή Κωττούνιος και γράφει τά εξής ένδιαφέροντα για την αξία του Κωττούνιου ως επιγραμματοποιού: «'Ο έκ Βερροίας καταγόμενος ποιητής, φιλόσοφος και θεολόγος 'Ιωάννης Κωττούνιος, ο φίλος του Α. Φιλαρά, είναι άναμφιβόλως ο κυριότερος και έπιστημότερος αντιπρόσωπος της μεγάλης τάσεως προς την επιγραμματοποιάν, της έκδηλουμένης καθ' όλον τον 17ον αιώνα. Είναι ούτος ο μόνος Έλλην λόγιος και ποιητής, ο όποιος κατά τον αιώνα αυτόν εξέδωκεν δλόκληρον συλλογήν επιγραμμάτων εις άρχαίαν γλώσσαν. 'Ο 'Ιωάννης Κωττούνιος, υίός του Δημητρίου Κωττούνιου, κατήγετο έκ Βερροίας, ένενήθη δέ περί τό 1577». 'Ο 'Ι δ ι ο ς (δ.π., σ. 368-370) αναλύει και έπαινεϊ τά επιγράμματα του Κωττούνιου. Καί τον θάνατο, όμως, τουτου υποθετεί (σ. 367) έσφαλμένα, δηλαδή στη 17.11.1658. Για το βιβλίο με τά επιγράμματα του Κωττούνιου και τους ένθνικούς σκοπούς του βλ. και όσα γράφονται στο «'Ημερολόγιον Φοίνικος», Βενετία 1894, σ. 49-53 (με άρχικό «X») ή στο Γεωργίου Χ. Χιονίδη, 'Εμμανουήλ 'Ιω. Ζάχος (1860-1924)..., Θεσσαλονίκη 1974, σ. 28-30, πρβλ. δέ και την 11η εικόνα. (Βλ. σχετικά και τίς παρατηρήσεις της Δέσποινας Γιοραλή - Παπαδόπουλου στα «Μακεδονικά» 15 (1975) 411 και του Ζαχ. Τσιρπανλή, Το Έλληνικό κολλέγιο..., σ. 399). 'Ο 'Ιωάννης Κωττούνιος χρησιμοποιούσε και το φιλόλογικό ψευδώνυμο «'Αλκίδιος» βλ. 'Αριστ. Στεργέλης, Τα δημοσιεύματα..., σ. 96 και 147. Πρβλ. και τη Χρύσα Μασλέζου στην 'Ιστορία του Έλληνικού Έθνους, της «Έκδοτικής 'Αθηνών», τ. ΙΑ', 'Αθήναι 1975, σ. 218, στήλη α.

3. Βλ. 'Ιωάννου Βελούδου, 'Ελλήνων 'Ορθοδόξων άποικία έν Βενετία, 'Ιστορικόν υπόμνημα, έκδ. 2η, Βενετία 1893, σ. 125-126 και 192. Τουτον άκολουθεί ο Κωνσταντίνος Μέρτζιος, δ.π., σημ. 5 της σ. 471, άν και δημοσιεύει (δ.π., σ. 474, α/α 12) και ο ίδιος τον τίτλο του προαναφερομένου βιβλίου του Κωττούνιου, όπου δίδεται ο τύπος Κωττούνιος. (Βέβαια ο Κ. Μέρτζιος ήθελε, μάλλον, να σημειώσει ότι ή άρχική γραφή του επίθετου θά ήταν Κωττούνης και τουτο δέν άποκλείεται να είναι σωστό). Πρβλ. και 'Αντ. Σιγάλα, δ.π., σ. 100-112, και 'Αθανασίου Ε. Καραθανάση, 'Η Φλαγγίνειος σχολή της Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 25. 'Ο 'Ι δ ι ο ς όμως γράφει «Κωττούνιος»

δ) Τέλος, ή γραφή Κουτούνιος κ.λ.¹ εμφανίζεται μεταγενέστερα, αν και βρίσκεται πιο κοντά στον (πιθανό σαν αρχικό) τύπο Κατούνιος.

Βέροια

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

σε νεώτερο βιβλίο του (Οί Έλληνες λόγιοι στη Βλαχία (1670-1714)..., Θεσσαλονίκη 1982, σημ. 1 της σ. 26). Πιστεύω ότι στην εξεταζόμενη περίπτωση έχωμε να κάνουμε με τη μοναδική περίπτωση, όπου μεταγενέστεροι συγγραφείς επιμένουν να διερθώνουν τη γραφή του επιθέτου ενός τόσο αξιόλογου πνευματικού ανθρώπου, αν και ο ίδιος μās έδωσε και τυπωμένα τον όρθο τύπο τούτου. Νομίζω, λοιπόν, ότι το σωστό είναι να γράφουμε «Κωττούνιος», άσχετα από την ετυμολογική προέλευση ή την ένδεχόμενη διαφορετική αρχική εμφάνιση του έπωνύμου.

1. Βλ. Νικολάου Π. Δελιαλή, δ.π., Βασ. Μυστακίδου, Οί Κοττούνιοι, ΕΦΕΚ, Πεντηκονταετηρίς 1861-1911, παράρτημα ΑΔ' τόμου, Κωνσταντινούπολις 1913-1921, σ. 279-287, πρβλ. δέ και του ίδιου και στο περιοδικό «Ο νέος Ποιμήν», Κωνσταντινούπολις 1919, σ. 491-503. Βλ. άκόμα και Σπυρ. Λάμπρου, 'Ιωάννης Κοττούνιος, ό Μακεδών, Ν.Ε. 2 (1905) 371-373. Πρβλ. και (με τό αρχικό «Π») στο «Μακεδονικόν 'Ημερολόγιον» 'Αθηνών, 6 (1913) 120-121 («Κοττούνιος») και τόν Χαρίση Πούλιο, στο «Μακεδονικόν 'Ημερολόγιον» 'Αθηνών 4 (1911) 169-170 («Κουττούνιος»). 'Ο Δημ. Πετρόπουλος, δ.π., γράφει Κωτούνιος αλλά σημειώνει (σημ. 1 της σ. 162) ότι τό έπώνυμο τό βρίσκομε συχνά γραμμένο και με τόν τύπο Κοττούνιος. «Κωτούνιος» γράφει και ό Στέφανος 'Ι. Παπαδόπουλος στο βιβλίο του, 'Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ Καρόλου Γονζάγα για την άπελευθέρωση των Βαλκανικών λαών (1603-1625), Θεσσαλονίκη 1966, σημ. 2 της σ. 178. 'Ο 'Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, 'Ιστορία του Νέου Έλληνισμού, τ. 2ος, έκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 197b, σημ. 60 της σ. 468 (-469) γράφει: «Και έτσι, νομίζω, εξηγείται, πως ένα έκλεκτό τέκνο της Βέροιας, ό φιλόσοφος 'Ιωάννης Κωττούνιος, πιθανόν Κουτόβουλος, άκολουθώντας ίσως τόν έμπορευόμενο πατέρα του, βρέθηκε με τόν άδελφό του Λάμπρο στην Βλαχία». Την πρωτοφάνερη αυτή άποψη για τό πιθανό αρχικό έπώνυμο του Κωττουνίου («πιθανόν Κουτόβουλος») δέν άνέφερε ό συγγραφέας στην 1η έκδοση, του ίδιου τόμου, αυτού του βιβλίου του (Θεσσαλονίκη 1964, σημ. 1 της σ. 397), ούτε στο βιβλίο του, 'Ιστορία της Μακεδονίας, 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 351, όπου δημοσιεύεται αυτούσιο τό υπόλοιπο κείμενο αυτής της παραγράφου. Έχω τη γνώμη ότι ή υπόθεση αυτή και ό συσχετισμός του Κωττουνίου με την οικογένεια τών (Ζακυνθινών) Κουτούβαλη (ή Κουτόβουλου) δέν μπορεί να άναποκρίνεται στην πραγματικότητα, άφού μάλιστα είναι βεβαιωμένο ότι ή αρχική καταγωγή της οικογένειας ήταν από τά Κύθηρα και ότι ύστερα εγκαταστάθηκε τούτη στη Βέροια, όπου υπήρχαν άπόγονοί της (π.χ. ό Θεοδόσιος) και κατά τό 18ο αιώνα, διατηρώντας τό ίδιο επίθετο, έστω και με τόν τύπο «Κουτούνιος». Άλλωστε δέν νομίζω ότι είναι δυνατόν να εξηγηθεί και γλωσσολογικά ένας τέτοιος συνδυασμός. 'Ο ίδιος χρησιμοποιεί και τούς δύο τύπους, δηλαδή Κωττούνιος (δ.π., τ. 2, 2η έκδοση, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 276, 277, 280 και 468, και τόμ. 3, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 359) αλλά και Κωττούνης (δ.π., τ. 4, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 329). Για τόν μητροπολίτη της Φιλαδέλφειας Σωφρόνιο Κουτούβαλη (1780-1790) βλ. 'Αθανασίου Ε. Καραθανάση, 'Η Φλαγγίνειος..., σ. 70-71 και 281, ένθ για τούς Νικόλαο (1757-1811) και Άνδρέα Κουτούβαλη βλ. 'Αρτ. Ξανθοπούλου-Κυριακού, 'Η Έλληνική κοινότητα της Βενετίας (1797-1866)..., Θεσσαλονίκη 1978, σ. 247, α/α 216.